

Kiss Endre – Trencsényi László
**KOVÁCS MÁTÉ ÉS KISS ÁRPÁD
KÉT ABSZOLÚT PEDAGÓGUS
FIATALKORI ARCKÉPE**

DOI: <https://doi.org/10.32558/abszolut.2021.15>

Kovács Máté (1906–1972)

Kiss Árpád (1907–1979)

Annyi bizonyos, hogy kevés Műhely járt úgy az újabb történelemben, mint a MPT Kiss Árpád Műhelye. Mind tevékenységének, mind szerveződésének nagyon is az elején jár még, és mégis a nyilvánosság elé fordulnia és ezzel érdeklődést és tagokat toboroznia, hogy elkövetkezendő rendezvényei aligha érik el majd el az első találkozás inspirációjának erejét.

A Magyar Pedagógiai Társaság keretei közt létrejött Kiss Árpád Műhely megindította tervezett és meghirdetett beszélgetés-sorozatát az abszolút pedagógusokról, mint a XX. századi magyarországi értelmiségtörténet fontos, ám elhanyagolt jelenségéről.

„*A koncepció alap gondolata, az abszolút pedagógus, illetve az abszolút pedagógia*” gondolata volt. Ez természetesen szűkebb, mint az értelmiségtörténeti megközelítés egésze. A gondolat lényeg az volt, hogy nemcsak kiváló értelmiségiek lesznek egzisztenciális okokból tanítók, tanárok és mesterek (akár nagy „M”-mel is, de nem Master-szakon!), de ugyanazt az utat önként, szabad elhatározásukból is sokan tették meg. Miközben ez az igazi alap gondolata, a Műhely az ennél valamivel szélesebb értelmiségtörténeti és iskolateremtő programot is tevékenysége középpontjába állítja.

A Műhely első rendezvényén, 2009. január 26-án, Kovács Máté élete és munkássága volt a beszélgetés tárgya.

A bevezető előadásokat nagy örömmre Tóth Gyula, a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának elnöke és Hankiss Elemér tartották.

Tóth Gyula Kovács Mátéről szólva többek között az abszolút pedagógus attitűdjének a nyilvános szereplésben is megmutatkozó jegyeire összpontosított: *„Abol megjelent, hozzászólt, vagy csak beszélgetett környezetével, érvelt, vagy mesélt, kérdezett, vagy útbárgaztított - szavai és gesztusai árasztották magukból a szó legnemesebb értelmében vett tanítót. Művelt, nevelt, sugallt, orientált, táplált és nyesegetett. Kertész volt, mint kedvenc szabadidős foglalatosságában. Emberkertész. Véleményem azóta sem változott. Sőt: legendőnek tartom pedagógusnak nevezni. Olyan pedagógus volt, akinél tanítás-nevelés összefonódott a tudományos tevékenységgel, az ismeretterjesztő és társadalmi munkássággal.”*

Hankiss Elemér Kovács Máté és Kiss Árpád kettős, egymásra hangolt portréját vázolta fel. A kettős arcképnek nemcsak lényegi vonásai, de számos konkrét részlete is mindeddig tökéletesen megvilágítatlan maradt neveléstörténetünkben, visszaemlékezéseiben maga Hankiss Elemér is csak kiragadott részleteit mondta el eddig elsősorban Kiss Árpádról.

Két abszolút pedagógus mindennapi közelségből rögzített fiatalkori arcképe ez, ami egyben azt is demonstrálta, hogy az abszolút pedagógus létmódjához az a diák is hozzátartozik, akiben az abszolút pedagógus közvetítette világ a közvetítő személyével együtt válik alapvető, filozófikus problémává. Kiderült Hankiss párhuzamos portréiból, hogy az egyik alapvonása az abszolút pedagógusnak mindenképpen a „világszerűség” eleme. Középiszkolai vagy nem-középiszkolai fokon tehát egyaránt az, hogy a látszólag szűkös keretben egy egész világot közvetít a tanuló számára, akinek egy-egy ilyen világ élménye meghatározóvá válhat.

Hankiss Elemér számos konkrét példán mutatta be, hogyan vált e „két vitathatatlan csillag” egymásétól alaposan eltérő két összefüggő univerzuma kifogyhatatlan antinomikus szembeállítások és tipológiák forrásává a tanulók számára. Kovács Máté az elvitathatatlan szabadságon belül felmutatta a „helyes magatartás szuggesztívó”-ját, miközben Kiss Árpád üzenete szerint „csinálj, amit akarsz, de a végén ki kell jönnie valaminek”.

A két előadást vita követte, amely értelmiségtörténeti vonatkozásainak gazdagságával talán a vártnál is egyértelműbben igazolta, hogy az önálló szellemi produkcióval rendelkező jelentős

pedagógusegyéniségeknek és az abszolút pedagógusok velük szoros átfedésben lévő csoportjának kutatása erőteljesen átalakíthatja a huszadik század magyar eszme- és kultúrtörténetét (a magyar nyelven még nem létező intellectual history-t).

Igazolta továbbá, hogy így jóval plasztikusabbá válhatnak a pedagógusok és értelmiségiek történelmi viszonyának sajátosságai, a pedagógusok értelmiségi identitásának sajátos vonásai.